

De verplichting om het internationaal humanitair recht te verspreiden

Kennis van het internationaal humanitair recht (IHR) is een eerste voorwaarde voor de toepassing ervan. Staten die de vier Verdragen van Genève van 1949 en hun Aanvullende Protocollen van 1977 onderschrijven, verbinden zich ertoe om de bepalingen van deze instrumenten zo wijd mogelijk te verspreiden, zowel in vredes- als oorlogstijd. De regels moeten niet enkel gekend zijn door de strijdkrachten maar ook door het geheel van de bevolking. Een gelijkaardige verplichting is vervat in andere instrumenten van het internationaal humanitair recht en in het gewoonterecht. Hoewel het in de eerste plaats aan de staten toekomt om dit recht te verspreiden, heeft het Internationale Rode Kruiscomité (ICRC), in samenwerking met de nationale verenigingen van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan en hun Internationale Federatie, een mandaat om de staten hierin bij te staan en hen aan te moedigen om initiatieven in die zin te nemen.

Verspreiding: een verdragsverplichting voor staten

De verplichting om het internationaal humanitair recht te verspreiden, steunt op de idee dat een goede kennis van de regels een essentiële voorwaarde is voor de daadwerkelijke toepassing ervan en bijgevolg voor de bescherming van oorlogsslachtoffers.

De verplichting is een logisch gevolg van het engagement van de verdragspartijen bij de IHR-verdragen om dit recht te respecteren en te doen respecteren.

Activiteiten ter bekendmaking van dit recht zijn in het bijzonder van belang tijdens gewapende conflicten, maar moeten ook reeds in vreedstijd uitgevoerd worden. Meer dan de juridische regels, houdt verspreiding van het IHR ook de ruimere bekendmaking in van de principes van menselijkheid die aan de basis liggen van het IHR.

De kern van de verplichting

De verplichting van staten om hun strijdkrachten te onderrichten in de verdrags- en gewoonterechtelijke regels van het IHR en die regels ter kennis te brengen van het algemene publiek, was reeds vastgelegd in de eerste humanitairrechtelijke verdragen. Het feit dat staten in de praktijk aan verspreiding doen en hun overtuiging dat dit een verplichtend karakter inhoudt, bevestigt daarenboven de gewoonterechtelijke aard van die regel.

De vier *Verdragen van Genève van 1949* bevestigen in gelijke woorden de algemene verplichting om de teksten te verspreiden (G I/II/III/IV, art.47/48/127/144):

“ De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich ertoe de tekst van dit verdrag zowel in tijd van vrede als in tijd van oorlog, zo ruim mogelijk in haar onderscheiden landen te verspreiden en in het bijzonder de bestudering daarvan in de programma’s van de militaire en, zo mogelijk, burgerlijke opleiding op te nemen, zodat de beginselen daarvan aan de gehele bevolking bekend worden. ”

Het *Derde Verdrag van Genève van 1949* voegt eraan toe dat de militaire of andere autoriteiten die in oorlogstijd verantwoordelijk zijn voor krijgsgevangenen, in het bezit moeten zijn van de tekst van het verdrag en in het bijzonder in de bepalingen ervan zijn onderricht (art. 127(2)). Verantwoordelijke officieren voor gevangenenkampen moeten erover waken dat de bepalingen gekend zijn door het personeel onder hun bevel. Zij zijn verantwoordelijk voor de toepassing ervan (art. 39). Daarenboven moet de tekst van dit verdrag uitgehangen worden op plaatsen waar alle krijgsgevangenen deze kunnen lezen (art. 41).

Het *Vierde Verdrag van Genève van 1949* voorziet dezelfde verplichtingen voor elke burgerlijke, militaire, politie en andere autoriteit, die de verantwoordelijkheid heeft over burgers, voornamelijk in plaatsen van detentie (art. 99 en 144(2)). De verplichting om de Verdragen en de Protocollen te verspreiden wordt herhaald en verder ontwikkeld in de Aanvullende Protocollen van 1977 (API, art. 83 ; APII, art. 19). Protocol I voorziet specifieke maatregelen ter versterking van de algemene verspreidingsverplichting. Protocol II breidt die verplichting uit tot niet-internationale gewapende conflicten. De noodzakelijke reflex om de regels van het IHR na te leven, moet steeds dezelfde zijn, wat ook de aard is van het conflict.

Het *Verdrag van Den Haag van 1954* inzake de Bescherming van Culturele Goederen in geval van een gewapend conflict vereist dat de bepalingen bekend gemaakt worden bij het personeel betrokken bij de bescherming van culturele goederen (art. 25). Het *Tweede Protocol (1999)* bij dit verdrag vereist dat elke militaire en burgerlijke autoriteit die verantwoordelijk is voor de toepassing ervan tijdens gewapende conflicten, perfect vertrouwd is met de tekst. Daarom moeten staten in hun militaire reglementen, richtlijnen en instructies opnemen over de bescherming van culturele goederen. Ze moeten ook in samenwerking met UNESCO en relevante gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties reeds in vreedstijd educatieve programma’s en opleidingen ontwikkelen en uitvoeren (art. 30).

Het *Conventioneel Wapenverdrag van 1980* vereist dat staten de studie van het verdrag en zijn protocollen opnemen in de militaire opleiding (art. 6). Het *herziene Protocol II* eist van elke staat dat zijn strijdkrachten militaire instructies en handelingsvoorschriften opstellen en bekend maken en dat de personeelsleden van de strijdkrachten een opleiding krijgen die past bij hun taken en verantwoordelijkheden (art. 14). *Protocol IV* voorziet ook in de verplichting voor staten om hun strijdkrachten te onderrichten (art. 2).

Tenslotte verbindt elke partij bij *het Kinderrechtenverdrag* (art. 42) en het *Facultatieve Protocol (2000) inzake Kinderen in Gewapende Conflicten* (art. 6) zich ertoe om de principes en bepalingen van deze instrumenten wijd te verspreiden, zowel bij kinderen als volwassenen, aan de hand van passende middelen.

Hoe moeten staten hun verplichting tot verspreiding invullen?

Naast het onderscheid tussen de bekendmaking bij de strijdkrachten enerzijds en bij de burgerbevolking anderzijds, geven de instrumenten van het IHR ook andere bijkomende aanduidingen over de maatregelen die staten moeten nemen om te voldoen aan hun

verspreidingsplicht. Aanvullend Protocol I in het bijzonder verplicht staten reeds in vredetijd een aantal specifieke maatregelen te nemen. Aangezien verspreiding zo ruim mogelijk moet zijn, hebben de staten een grote vrijheid betreffende de keuze van hun middelen hiervoor.

De verplichting om de instrumenten van het IHR te vertalen in nationale talen is een eerste stap voor hun toepassing. (G I/II/III/IV, art. 48/49/128/144; AP I, art. 84; Cultuurgoeederenverdrag, art. 26).

Bij de strijdkrachten

De strijdkrachten zijn de eerste verantwoordelijken voor de toepassing van het IHR. De basismaatregel die is voorzien in de verdragen om dit recht bij hen bekend te maken, is de invoering van de studie van het IHR in de militaire opleidingsprogramma's.

Protocol I preciseert dat de militaire autoriteiten volledig vertrouwd moeten zijn met de tekst van het Protocol (art. 83, § 2). Staten moeten ervoor instaan dat **juridische raadgevers** worden gevormd om de bevelhebbers bij te staan in de toepassing van de Verdragen van Genève en het Protocol en hen te adviseren over de gepaste bevelen die op dit vlak aan de gewapende troepen moeten worden gegeven (art. 82). Ten tweede moeten de bevelhebbers zich ervan vergewissen dat hun ondergeschikten hun verplichtingen onder deze instrumenten kennen (art. 87).

Het *Cultuurgoeederenverdrag van 1954* eist dat staten reeds in vredetijd bij hun strijdkrachten diensten instellen of deskundig personeel aanstellen om te waken over het respect voor culturele goederen (art. 7).

Om effectief te zijn, moeten de programma's voor militaire opleiding richtlijnen aannemen over het onderricht in het IHR. Dit recht moet geïncorporeerd worden in de militaire handboeken, manoeuvres, en oefeningen alsook in de inzetregels van de gewapende troepen. Ook moeten de staten die troepen leveren voor missies van vredeshandhaving of -afdwinging in het kader van de Verenigde Naties verzekeren dat deze militairen onderricht zijn in de bepalingen van dit recht.

Bij de burgerbevolking

De verspreiding bij de burgerbevolking is niet minder dwingend dan bij de strijdkrachten. Nochtans genieten staten op dit vlak een grotere vrijheid. Onderricht in het IHR moet in de eerste plaats gegeven worden aan de publieke autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor de toepassing ervan. Het is ook aan te raden het onderricht aan de universiteiten te intensifiëren, vooral aan de rechtsfaculteiten en de algemene principes van het IHR in de middelbare scholen te introduceren. Ook het medische personeel van de strijdkrachten en de media moeten een aan hun activiteiten aangepaste vorming krijgen.

Protocol I voorziet daarenboven in de vorming van **deskundig personeel** om de toepassing van de verdragen en het protocol te vergemakkelijken (art. 6). Deze personen, voornamelijk gekwalificeerd op het juridische, militaire en medische vlak, moeten reeds aangeduid worden in vredetijd, teneinde operationeel te zijn in oorlogstijd en kunnen door de overheid worden toegewezen aan de verspreidingsdienst.

De rol van nationale commissies voor humanitair recht

Deze commissies moeten verzekeren dat hun respectieve autoriteiten de verplichting om het IHR te verspreiden, nakomen en dat deze materie in de nationale onderwijsprogramma's is ingeschreven.

Rol van de Internationale Beweging van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan

De Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanconferentie die in principe om de vier jaar de verdragsstaten bij de Verdragen van Genève en de componenten van de Beweging (het ICRC, de nationale verenigingen van het Rode Kruis en van de Rode Halve Maan en hun internationale Federatie) samenbrengt, herinnert de staten regelmatig aan hun verplichting om het IHR bekend te maken en de Beweging aan haar rol om de staten op dit vlak te stimuleren en te ondersteunen.

Het *Internationale Rode Kruiscomité* in het bijzonder heeft het mandaat om het IHR te verspreiden, in samenwerking met de nationale verenigingen (Statuten van de Beweging, art. 5 en Statuten van het ICRC, art. 4). Het beschikt over gespecialiseerde afgevaardigden die wereldwijd uitsluitend op dit terrein actief zijn. Ze werken programma's en specifiek didactisch materiaal uit voor gewapende en veiligheidstroepen, voor de academische wereld en voor jongeren en sensibiliseringscampagnes voor het grote publiek. De IHR-adviesdienst van het ICRC actualiseert regelmatig zijn verzameling van documenten over de implementatie van dit recht in de verschillende landen. Deze verzameling, die deel uitmaakt van een gegevensbank en kan geraadpleegd worden via de website van het ICRC (<http://www.icrc.org/ihl-nat>), bevat o.a. informatie over de maatregelen die staten nemen ter bekendmaking van het IHR.

De *nationale verenigingen* hebben het mandaat het IHR te verspreiden en hun overheid hierin bij te staan. Zij moeten hiervoor initiatieven nemen en het noodzakelijke personeel aannemen en opleiden (Statuten van de Beweging, art. 3). Ook de *Internationale Federatie* helpt hen bij de promotie van het IHR en werkt samen met hen op dit domein (Statuten van de Beweging, art. 6 en Statuten van de Federatie, art. 3).

België

Overheid

In België zijn de verschillende overheidsdiensten verantwoordelijk voor de opleiding van hun medewerkers in het internationaal humanitair recht.

Bij de Belgische strijdkrachten bestaat sinds de tweede helft van de jaren tachtig een dienst Raadgevers in het Recht van de Gewapende Conflicten. Deze dienst is verantwoordelijk voor de verspreiding van het internationaal humanitair recht bij de Belgische strijdkrachten. De dienst organiseert opleidingen voor alle categorieën van militair personeel, stelt handleidingen ter beschikking en geeft raad over de toepassing van het IHR bij de voorbereiding van militaire operaties.

Andere betrokken overheidsdiensten zoals Justitie, Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking bieden sinds enkele jaren een opleiding internationaal humanitair recht voor hun medewerkers aan.

Daarnaast dragen ook de Gemeenschappen en Gewest een verantwoordelijkheid voor de bekendmaking van het internationaal humanitair recht bij het grote publiek.

Rode Kruis-Vlaanderen

Voor Rode Kruis-Vlaanderen is de verspreiding van het internationaal humanitair recht een belangrijke statutaire verplichting. Het Rode Kruis richt zich hierbij in de eerste plaats, maar niet uitsluitend, naar doelgroepen die verantwoordelijk zijn voor de toepassing van het internationaal humanitair recht: de overheid, pers, universiteiten en Belgen werkzaam in conflictsituaties. Zo organiseert het sensibiliseringsactiviteiten voor deze groepen en doet het aan beleidsbeïnvloeding en netwerking.

[Verspreiding van het IHR](#)